

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

СХВАЛЕНО:
Вченою радою
ЧНУ ім. П.Могили
Протокол № 3
«09» 11 2017 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКИМИ ТА НЕПРИБУТКОВИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ»

Статус дисципліни: вибіркова
Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Напрямок підготовки: 073 «Менеджмент»
Форма навчання: денна

Перший проректор
_____ Н.М. Іщенко
В.о. декана факультету економічних наук
_____ О.Б. Філімонова
Завідувач кафедри менеджменту
_____ О.Ю. Стоян

Розглянуто на засіданні методичної ради факультету
« 7 » 11 2017 р.
Протокол № 60/1

Миколаїв – 2017

1.1.1 Загальні положення

Управління громадськими та неприбутковими організаціями— є найзначущішим і наймасштабнішим свідченням якісно нового етапу в процесі становлення і розвитку громадського суспільства в Україні. Незалежні від уряду громадські організації відіграють дедалі більшу роль у всіх сферах життя українського суспільства. Щороку збільшується частка соціальних послуг, що надається неприбутковими організаціями, посилюється їхній професіоналізм та результативність діяльності. Саме це робить вочевидь актуальним проблему розробки й адаптації до умов України методологічних підходів до стратегічного управління організаціями третього сектору з метою посилення їхнього потенціалу у встановленні та досягненні місії і цілей.

Навчальна програма визначає зміст і обсяг навчання та форми контролю знань з дисципліни «Управління громадськими та неприбутковими організаціями» в циклі освітньо-професійного напрямку вищої освіти за напрямом підготовки 073 Менеджмент.

Навчальну програму з дисципліни "Управління громадськими та неприбутковими організаціями" складено відповідно до освітньо-професійної програми (ОПП), освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) підготовки бакалаврів та Галузевого стандарту вищої освіти України напрямку підготовки 073 Менеджмент.

Дисципліна «Управління громадськими та неприбутковими організаціями» є однією з професійно-орієнтованих при підготовці фахівців менеджменту, яка спрямована на надання студентам знань та вмінь основних закономірностей розуміння історичного, політичного, юридичного, етичного та соціального середовища, в якому громадські і неприбуткові організації діють в Україні. Особлива увага приділяється огляду основних викликів сучасної державної політики, з якими громадські організації стикаються у своїй щоденній діяльності.

1.1.2. Програма навчальної дисципліни

1.1.2.1. Мета, предмет, завдання та місце дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Управління громадськими та неприбутковими організаціями» визначається змістом тих системних знань і вмінь, котрими повинен оволодіти бакалавр-менеджер: з питань методологічних засад управління організаціями, з питань стратегічного управління організаціями за рахунок формування у них стратегічного мислення; формування певних навичок та вмінь щодо практичного аналізування діяльності громадських об'єднань.

Також детально аналізується громадська організація, як структурний елемент третього сектору, визначається класифікація НДО, характеристики за видами та структурою управлінської діяльності, рівнем впливу на суспільні процеси та зміни.

Знання, які студенти отримують із навчальної дисципліни «Управління громадськими та неприбутковими організаціями», є базовими для блоку дисциплін, що забезпечують професійної та практичної підготовки.

Предметом вивчення дисципліни є покращення якості громадських та неприбуткових організацій шляхом впровадження консультування і управління проектами, бізнес-планом; спрямованих на підвищення роботи в громадській сфері та прагнення поглибити свої навички управління в неприбутковому секторі.

Завданням дисципліни є:

- вивчення закономірностей історичного, політичного, юридичного, етичного та соціального середовища, в якому громадські та неприбуткові організації діють в Україні;
- визначення розуміння важливості планування в життєдіяльності організації необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- формування самостійного мислення, ясне і чітке уявлення про теоретичні та методологічні основи забезпечення ефективної діяльності організації в динамічних умовах сучасного конкурентного середовища;
- аналіз діяльності громадських об'єднань та політичних партій у сфері організації державного управління щодо реформування вищих органів державної влади та місцевого самоврядування

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки бакалавра (див. рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема взаємозв'язку дисципліни «Управління громадськими та неприбутковими організаціями» з іншими дисциплінами за спеціальністю 073 Менеджмент

1.1.2.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Дисципліна «Управління громадськими та неприбутковими організаціями» передбачає: 6 кредита (180 годин).

Змістовий модуль 1. Методологічні засади теорії управління організацією (1,5 кредит – 45годин)

- Тема 1. Сутність та роль організацій у сучасних умовах господарювання
- Тема 2. Основні організаційні теорії та моделі
- Тема 3. Теоретичні засади організації як об'єкта управління
- Тема 4. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності

Змістовий модуль 2. Стратегічне управління розвитку організації (1,5 кредиту –45 годин)

- Тема 5. Концептуальні засади теорії стратегічного управління
- Тема 6. Стратегічне управління в організаціях
- Тема 7. Формування стратегічних цілей і завдань
- Тема 8. Управління результативністю діяльності організації.
- Тема 9. Управління діяльністю персоналу неприбуткових організацій

Змістовий модуль 3. Третій сектор в Україні, його можливості. Громадські та благодійні організації(1,5 кредиту –45годин)

Тема 10. Соціально-економічна природа організацій громадського суспільства

Тема 11. Особливості правового статусу громадських організацій та громадських спілок

Тема 12. Правові основи організації та діяльності професійних спілок в Україні.

Тема 13. Нормативне регулювання організації та функціонування організацій роботодавців та їх об'єднань.

Тема 14. Поняття та види благодійних організацій та волонтерських організацій і правові умови їх діяльності. Особливості правового статусу Товариства Червоного Хреста України.

Змістовий модуль 4. Зв'язки з громадськістю у системі комунікацій

Тема 15. Зв'язки з громадськістю у системі комунікацій

Тема 16. Планування, організація та здійснення зв'язків з громадськістю.

Тема 17. Роль зв'язків з громадськістю у побудові іміджу.

Тема 18. Засоби масової інформації як інструмент взаємодії з громадськістю

1.2.2.3. Зміст навчальної дисципліни – тематичні плани дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні засади теорії управління організацією

Тема 1. Сутність та роль організацій у сучасних умовах господарювання

Сутність поняття "організація". Характеристика основних підходів до трактування поняття. Теоретичні аспекти поняття.

Закони організації. Закони функціонування (статистики) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших. Закони розвитку (динаміки) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження.

Принципи організації: принцип ланцюгового зв'язку; принцип інгресії; принцип підбору; принцип рухомої рівноваги; принцип слабкої ланки. Групування принципів.

Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Тема 2. Основні організаційні теорії та моделі

Організаційні теорії: класична організаційна теорія; теорії організаційної поведінки; теорія інститутів та інституційних змін; популяційно-екологічна (еволюційна) теорія; тектологія О. Богданова; ноосфера Вернадського В. І.

Еволюція теоретичних концепцій організації. Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі.

Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Тема 3. Теоретичні засади організації як об'єкта управління

Організація і управління. Співвідношення понять "організація" та "управління". Системна та функціональна єдність організації як стану і процесу. Три процеси організації (отримання ресурсів із зовнішнього середовища, виготовлення продукту, передача продукту в зовнішнє середовище). Структура організації. Організаційні розміри структурних підрозділів, їх права та обов'язки, система взаємодії та інформаційного зв'язку з іншими підрозділами. Внутрішньоорганізаційні процеси та

підпроцеси (координація управління, ухвалення рішень, комунікації).
Механістичний та органічний тип управління.

Система управління організацією. Процес, об'єкт та суб'єкт управління.
Зв'язок у системі управління. Керівна ланка організації. Управлінські рішення як результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування та вибору альтернативи досягнення поставленої мети. Ролі менеджерів організації. Керована ланка організації. Система наукового управління Ф. Тейлора. 12 принципів продуктивності праці Г. Емерсона. Шість сфер діяльності організації, якими необхідно управляти за А. Файолем (технічна, комерційна, фінансова, бухгалтерська, адміністративна і захисна). Мистецтво управління. Основні принципи, що характеризують організацію як керовану систему.

Технології управління організацією: теоретичні засади. Управлінські важелі. Менеджмент організації. Основні функції менеджменту організації. Завдання менеджменту організації Спеціальний економічний інструментарій менеджменту організації. Комплекс управлінських технологій.

Тема 4. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності

Поняття структури організації та принципи її побудови. Організація як система. Структура організацій. Процеси структури організації. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності. Організаційна схема. Принципи ефективної організаційної структури.

Формальна та неформальна організаційна структура. Сутність понять "формальна" та "неформальна" структура організації. Нефор-мальні групи. Соціальний контроль. Опір змінам в організації. Нефор-мальні лідери. Опора неформального лідера. Вплив неформального лідера. Вплив неформальних відносин.

Елементи структури та зв'язки в організації. Компоненти структури організації (операційний центр, стратегічний центр, проміжна середня ланка, техноструктура, персонал підтримки). Горизонтальні зв'язки організації. Вертикальні та лінійні зв'язки організації. Функціо-нальні зв'язки організації. Концепції організаційних структур. Класична теорія організації. Принципи розробки структури (розподіл праці та розподіл функцій, розподіл на відділи, забезпечення координації робіт; повна ідентифікація структури організації та її організаційної схеми). Сучасна теорія організаційних систем. Положення ситуативної теорії організаційних структур. Теорія диференціації й інтеграції П. Лоуренса і Дж. Лорша. Сутність понять "диференціація" та "інтеграція".

Змістовий модуль 2. Стратегічне управління розвитку організації

Тема 5. Концептуальні засади теорії стратегічного управління

Передумови розвитку теорії стратегічного управління. Концепція стратегічного управління. Предмет та об'єкт стратегічного управління підприємством. Поняття «стратегія підприємства». Стратегічні рішення на підприємствах та фактори впливу на їх прийняття.

Ключові гіпотези стратегічного управління: випадковості; залежності від зовнішнього середовища; відповідності; стратегії, здібності та діяльності; багатоелементності; збалансованості. Задачі стратегічного управління. Порівняльний аналіз стратегічного управління з іншими науковими підходами до управління підприємствами. Моделі стратегічного управління.

Імовірні вигоди від застосування стратегічного управління в практичній діяльності підприємств. Причини зростання значущості стратегічного управління для організацій у ринкових умовах господарювання. Досвід та проблеми використання теорії стратегічного управління в процесі розвитку українських організацій в ринкових умовах господарювання.

Тема 6. Стратегічне управління в організаціях

Сутність стратегічного управління. Етапи стратегічного управління. Методи стратегічного управління. Система стратегічних, поточних та оперативних планів організації.

Принципи стратегічного управління. Значення стратегічного управління діяльності організацій в умовах нестабільності зовнішнього оточення. Підходи до організації стратегічного планування в організаціях.

Процес стратегічного управління. Характеристика етапу цілеутворення. Вибір місії та правила її формування. Значення місії для організації з орієнтацією на стратегічний розвиток. Девіз та кредо підприємства. Класифікація стратегічних цілей. Фактори, які впливають на вибір стратегічних цілей. Сфери встановлення стратегічних цілей організацій.

Тема 7. Формування стратегічних цілей і завдань

Основні етапи стратегічного управління: стратегічне планування, стратегічний аналіз; стратегічний вибір; реалізація стратегії.

Місія організації та правила її формування в процесі стратегічного управління організацією. Значення місії для організацій з орієнтацією на стратегічний розвиток.

Класифікація стратегічних цілей. Побудова дерева стратегічних цілей. Визначення факторів, що впливають на вибір стратегічних цілей. Формування системи стратегічних цілей і завдань.

Альтернативні підходи стратегічних шкіл до формування стратегії організацій. Сутність та принципи планування стратегій.

Тема 8. Управління результативністю діяльності організації

Мета та завдання стратегічного контролю в управлінні діяльністю організацій в ринкових умовах господарювання. Методи оцінювання обраних організацією стратегій. Критерії та показники ефективності стратегій. Оцінювання доцільності впровадження стратегічних змін в організацій в процесі реалізації стратегії.

Суть стратегічних перетворень та визначення їх рівня: стратегія, що триває; рутинні стратегічні зміни; обмежені зміни; радикальні стратегічні перетворення; зміна напрямку руху. Характеристика впливу різнорівневих стратегічних змін на підприємство. Масштаби стратегічних перетворень та особливості їх здійснення.

Тема 9. Управління діяльністю персоналу неприбуткових організацій

Поняття організаційної культури. Фактори, які впливають на організаційну культуру.

Культура і персонал організацій. Формальні та неформальні відносини. Соціально-психологічне забезпечення. Система соціально-психологічної регуляції організаційної діяльності. Соціальний аудит. Стратегічна поведінка. Варіанти впливу на формування поведінки групи.

Типові мотиватори стратегічної поведінки персоналу організації. Ієрахічна модель формування стратегічного мислення. Складові і прояви корпоративної культури. Актори формування конструктивної і деконструктивної корпоративної культури. Інформаційне забезпечення стратегічного управління.

Змістовий модуль 3. Третій сектор в Україні, його можливості. Громадські та благодійні організації

Тема 10. Соціально-економічна природа організацій громадського суспільства

Управління персоналом в недержавних організаціях соціальної сфери.

Особливості управління персоналом на підприємствах та організаціях соціальної сфери недержавної форми власності. Кадрове забезпечення соціальної роботи.

Фактори ризику в соціальному управлінні.

Сутність управління соціальними процесами. Управління процесами зайнятості. Управління процесами міграції з боку недержавних організацій. Рішення як об'єднуючий процес в управлінні соціальною роботою, його зв'язок з основними функціями управління. Види рішень у стратегічному управлінні й особливості їх використання в громадських організаціях. Характеристики рішень в управлінні соціальною роботою.

Етапи процесу прийняття рішень у соціальній сфері. Фактори, що впливають на прийняття рішень у соціальній сфері. Обмеження щодо прийняття рішень у соціальній сфері. Моделі та методи прийняття рішень в управлінні соціальною роботою.

Тема 11. Особливості правового статусу громадських організацій та громадських спілок

Основні правові форми та засади діяльності громадських організацій. Нормативно-правові акти з діяльності недержавних організацій в соціальній сфері. Принципи визначення статутної діяльності. Порядок реєстрації громадських організацій. Формування та функції органів управління. Форми звітування органів управління. Регулювання фінансової діяльності громадських організацій. Недержавний сектор та Цивільний кодекс України.

Регулювання надання соціальних послуг неурядовими організаціями: реалії та перспективи. Визначення понять організаційно – правових форм громадських організацій. Утворення громадських організацій та громадських спілок. Права громадських організацій та громадських спілок. Власність громадських організацій та громадських спілок.

Тема 12. Правові основи організації та діяльності професійних спілок в Україні

Особливості правового регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок. Право на об'єднання у профспілки. Членство у профспілках. Право профспілок, їх об'єднань представляти і захищати права та інтереси членів профспілок. Право профспілок, їх організацій на створення об'єднань. Статус професійних спілок. Легалізація

профспілок, їх об'єднань. Припинення діяльності профспілок, їх об'єднань. Припинення діяльності профспілок, їх об'єднань.

Тема 13. Нормативне регулювання організації та функціонування організацій роботодавців та їх об'єднань

Поняття та мета і завдання організацій роботодавців, їх об'єднань. Основні засади діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань. Статус організацій роботодавців, їх об'єднань. Порядок утворення та припинення діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань. Повноваження організацій роботодавців, їх об'єднань.

Тема 14. Поняття та види благодійних організацій та волонтерських організацій і правові умови їх діяльності. Особливості правового статуту Товариства Червоного Хреста України

Сутність понять “благодійництво”, “благодійна організація”. Поява та розвиток благодійництва в Україні. Правове регулювання благодійної діяльності в Україні. Порядок створення та державної реєстрації благодійних товариств і установ.

Підстави та порядок припинення діяльності благодійних товариств і установ.

Майнова основа благодійництва. Реалізація права власності благодійними товариствами і установами. Сутність поняття “меценатство”. Еволюція меценатської діяльності в Україні.

Правове регулювання меценатства. Особливості фінансування соціально-культурної сфери з боку меценатів. Основні напрямки роботи меценатів в Україні. Роль зарубіжних меценатів у підтримці соціально-культурної діяльності в Україні.

Сутність волонтерства. Поява волонтерства в сучасній Україні. Нормативно-правова база волонтерської діяльності в Україні. Основні напрямки волонтерської підготовки (роботи). Поняття та види волонтерських програм. Розробка волонтерської програми: оцінка потреб, роль координатора та персоналу. Методи та принципи залучення волонтерів. Мотивація волонтерів. Визнання та винагородження. Волонтерські програми та заходи волонтерських організацій з підтримки учасників АТО.

Змістовий модуль 4. Зв'язки з громадськістю у системі комунікацій

Тема 15. Загальна характеристика системи зв'язків з громадськістю

Сутність і основні елементи системи зв'язків з громадськістю.

Організація та її роль у системі зв'язків з громадськістю як суб'єкта управління. Громадськість та її основні характеристики. Громадська думка, її рівніта роль у системі зв'язків з громадськістю.

Сутність і роль інформації у зв'язках з громадськістю. Канали збирання і передачі інформації. Дослідні організації та агенції зі зв'язків з громадськістю. Їхнє завдання у формуванні та функціонуванні системи зв'язків з громадськістю.

Функції системи зв'язків з громадськістю. Сутність і зміст аналітично-прогностичної функції. Завдання організаційно-технологічної функції. Управлінська функція та її завдання. Інформаційно-комунікативна функція. Зміст консультативно-методичної функції та її реалізація.

Тема 16. Планування, організація та здійснення зв'язків з громадськістю

Сутність організаційних форм управління зв'язками з громадськістю, процес їх становлення, розвитку та вдосконалення.

Служба зв'язків з громадськістю в структурі простої системи управління, її складові та основні завдання. Основні напрями діяльності спеціалістів служби зв'язків з громадськістю.

Необхідність і сутність планування зв'язків з громадськістю. Довгостроковий план ЗЗГ, його зміст і особливості. Оперативний план ЗЗГ, його сутність, структура і функції. Стратегічне та оперативне планування ЗЗГ як єдиний процес забезпечення ефективного функціонування і розвитку організації (фірми, компанії, корпорації).

Програма зв'язків з громадськістю, її сутність та основні елементи. Алгоритм процесу розробки програми зв'язків з громадськістю та його характеристика.

Планування та організація кампанії зі зв'язків з громадськістю (PR-кампанії). Спільне і відмінне між PR-кампанією та рекламною кампанією. Основні етапи планування і проведення PR-кампанії.

Тема 17. Корпоративний імідж та його використання у зв'язках з громадськістю

Іміджелогія як наука. Предмет, об'єкт, цілі та завдання. Функції іміджелогії. Місце та роль іміджу у сучасному суспільстві. Види іміджів. Концепція іміджевої політики: цілі та механізми реалізації. Алгоритм формування іміджу. Позиціонування, як основна стратегія формування іміджу. Модель іміджевої кампанії. Інструменти з формування іміджу. Антикризовий PR. Політичний PR. Інформаційні війни.

Тема 18. Засоби масової інформації як інструмент взаємодії з громадськістю

Сутність, цілі та функції засобів масової інформації, їхні права та обов'язки. Преса та її роль у системі засобів масової інформації та у зв'язках з громадськістю. Радіо та його роль у зв'язках з громадськістю. Телебачення як складний комплекс електронних, технічних, технологічних та організаційно-функціональних засобів підготовки, збирання, накопичення, переробки, аналізу та передачі інформації в різноманітних формах і на великий простір.

Сутність і особливості функціонування телекомунікацій різних форм власності: державних, громадських, муніципальних, акціонерних, кооперативних, приватних, можливість, необхідність та доцільність їх використання у зв'язках з громадськістю.

Основні завдання та функції ЗМІ, їх характеристика. Зв'язки і співпраця фірми (організації, компанії, корпорації) із засобами масової інформації. Механізм передачі повідомлень службою зв'язків з громадськістю засобам масової інформації. Основні вимоги до повідомлення.

Основні напрями діяльності спеціалістів служби зв'язків з громадськістю з установами комунікацій із засобами масової інформації.

Теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних розділів управління громадських та неприбуткових організацій.

На практичні заняття виносяться теми, які охоплюють широке коло питань. Вони дозволяють краще зрозуміти лекційний матеріал, самостійно оволодіти професійними вміннями в сфері планування діяльності неприбуткової організації та використанні різноманітних форм організації управління.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: тестові завдання, контрольні роботи.

Підсумковий контроль засвоєння модулів здійснюється по їх завершенню на підсумкових контрольних заняттях. Оцінка успішності студента з управління громадських та неприбуткових організацій виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих модулів.

1.1.2.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння (за рівнем сформованості) та знання	Завдання	Функції
---	-----------------	----------------

	діяльності	діяльності у виробничій сфері
<p>Уміти виявляти основоположні цінності, які притаманні розвинутій демократичній державі і громадянському суспільству;</p> <p>Уміти орієнтуватися у законодавстві, статутах, положеннях про організацію та діяльність громадських об'єднань, правильно їх застосовувати;</p> <p>Уміти визначат розуміння важливості планування в життєдіяльності організації необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;</p>	<p>Формування самостійного мислення, навичок, що регулюють діяльність громадських об'єднань в Україні.</p>	<p>Виробнича Аналітична</p>
<p>Уміти здійснювати консалтинг з питань організації та налагодження відносин з громадськістю (цільовою аудиторією)</p> <p>Уміти визначати співпраці та соціального партнерства, програм зв'язків з громадськістю;</p> <p>Уміти визначити сутність потреб цивілізованого громадянського суспільства, яке у нас тільки починає формуватися, і визначає організаційні засади їхньої реалізації.</p>	<p>Всебічне пізнання сутності системи зв'язків з громадськістю, її елементів та необхідності їх використання в сучасних умовах ринкових відносин</p>	<p>Виробнича Дослідна</p>

1.1.2.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Громадські об'єднання в Україні: навчальний посібник / за ред. В.М.Бесчастного : ІНЖЕК, 2007. - 280 с.
2. Громадські об'єднання в Україні : навчальний посібник / Олег Володимирович Марцеляк, Аліна Олегівна Червяцова, Марк Миколайович Воронов . – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011 . – 223 с.
3. Громадські об'єднання в Україні : навчальний посібник для вузів / Олександр Володимирович Філонов, Владислав Миколайович Субботін, О.С. Денисова, О.П. Кудлай ; За ред. Віктор Миколайович Бесчастний . – Київ : Знання, 2007 . – 415 с.

4. Громадські об'єднання в Україні : навчальний посібник / [Аліна Олегівна Червяцова](#). – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006 . – 327 с.
5. *Дуглас А. Дж.* Основные принципы фандрейзинга / А. Дж. Дуглас, К. Дж.
6. Карлсон. – Пер. с англ.— Д.: Баланс-Бизнес Букс, 2007. — 240 с.
7. *Королько В.* Паблік рілейшнз і репутаційний менеджмент // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 2 (квітень – червень). – С. 108-116.
8. *Королько В.* Система паблік рілейшнз як чинник становлення громадянського суспільства//Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції , український досвід/ За ред. В.В.Танчера, В.В. Степаненка.– К.: Інститут соціології НАНГ України, 2004. –С. 121-172.
9. Кузьмінський В.О. Управління неприбутковою організацією: навчальний посібник/ Київ Видавництво "Логос",2006. —350 с.
- 10.Управління трудовими ресурсами організації: навчальний посібник / Круп'як Л.Б.: Кондор 2013-303 с.